

כינוס בינלאומי

יהודים
במרחבי הבלקן:
היסטוריה,
חברה ותרבות

לציון 70 שנה להשמדת יהודי
מקדוניה והבלקן (1943-2013)

ראשון - רביעי, כ"ה-כ"ח תשרי, תשע"ד
29.9-2.10.2013
האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למדעי היהדות

אוניברסיטת בר-אילן
מרכז דהאן
המרכז לחברה, תרבות וחינוך במוסדות יהדות ספרד
ע"ש אהרן ורחל דהאן

המרכז להנצחת יהודי
מקדוניה בשואה

המכללה האקדמית אשקלון

האקדמיה המקדונית
למדעים ולאמנויות

אוניברסיטת מקדוניה
Ss. Cyril and Methodius University

המשרד לשירותי דת

המרכז לחקר הלאדינו

הוועדה האקדמית:

פרופ' שמואל רפאל, יו"ר הכנס, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' בובן פטרובסקי, יו"ר הכנס, אוניברסיטת סקופיה, מקדוניה

פרופ' דליבור ג'ובנובסקי, אוניברסיטת סקופיה, מקדוניה

מר גורן צדיקריו, מנכ"ל, הקרן להנצחת יהודי מקדוניה בשואה

פרופ' שמעון שרביט, המכללה האקדמית אשקלון

פרופ' ירון הראל, יו"ר הוועדה האקדמית של מרכז דהאן

ח"כ ד"ר שמעון אוחיון, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

ארגון והפקה:

גב' אורה קובלקובסקי, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

לפרטים והרשמה:

מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן

טל: 03-5317959 פקס: 03-5342621

E-mail: dahan.center@mail.biu.ac.il

www.dahancenter.co.il

 Dahancenter Bar-Ilan University

תכנית הכנס

היהודים במרחבי הבלקן: היסטוריה, חברה ותרבות

הרצאות הכנס בליווי תרגום סימולטני

פתיחה חגיגית

18:00-21:00

יום ראשון, כ"ה תשרי תשע"ד, 29 בספטמבר 2013

האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות
Bul. Krste Misirkov, 2, 1000 Skopje

דברי פתיחה:

ח"כ ד"ר שמעון אוחיון, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

ברכות:

פרופ' ולדו קמבובסקי, נשיא האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות, מקדוניה

ח"כ אלי בן דהן, סגן השר לשירותי דת, מדינת ישראל

ד"ר ולנטינה בוזינובסקה, מנהלת הוועדה ליחסים עם קהילות דתיות
וקבוצות דתיות, ממשלת מקדוניה

מר יוסף עמרני, שגריר ישראל בקרואטיה ובמקדוניה

ד"ר פינחס חליוה, מנכ"ל, המכללה האקדמית אשקלון

מר גורן צדיקיריו, מנכ"ל, הקרן להנצחת יהודי מקדוניה בשואה

גב' ליליאנה מזרחי, נשיאת המרכז להנצחת יהודי מקדוניה בשואה

ד"ר יהושע סלטי, מייסד המרכז לחקר הלאדינו, אוניברסיטת בר-אילן

תכנית אמנותית וארוחת ערב

שלישיית המיתרים

"פלמנקה טרייקובסקה"

בקטעי מוסיקה

מהמרחב היהודי-הספרדי והמקדוני

יום שני, כ"ו תשרי תשע"ד, 30 בספטמבר 2013

האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות
Bul. Krste Misirkov, 2, 1000 Skopje

התכנסות ורישום

09:30-10:00

מושב פתיחה

10:00-11:30

יו"ר: ח"כ ד"ר שמעון אוחיון, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

הרצאות פתיחה:

פרופ' שמואל רפאל, יו"ר הכנס, ראש המרכז לחקר הלאדינו,
אוניברסיטת בר-אילן

יהודים במרחבי הבלקן: האתגר המחקרי ויעדיו

פרופ' בובן פטרובסקי, יו"ר הכנס, אוניברסיטת סקופיה

יהודי מקדוניה בטקסטים היסטוריים בני זמננו

הפסקה

11:30-12:00

מושב 2: בין יהודים לסביבתם

12:00-14:00

יו"ר: פרופ' ירון הראל, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' חוסה אלברטו טבים, אוניברסיטאות ליסבון ואבורה, פורטוגל
*הבלקן כמקום מעבר בין מזרח למערב: נתיבותיהם של "האנוסים"
הפורטוגזים מן האימפריה העות'מאנית ואליה (המאות ה-16 וה-17)*

פרופ' לואן סטארובה, האקדמיה המקדונית למדעים ולאומנויות, מקדוניה
היהודים הספרדיים במקדוניה בעבודתו של אדגר מורן

ד"ר אנטוולה פטקובסקה, פרופ' מיכאלו פופובסקי

ופרופ' קונסטנטין מינוסקי, אוניברסיטת מקדוניה

פערים חברתיים בין אזרחי הרפובליקה המקדונית לבין היהודים

ד"ר אנטה בוראס-מרציניאק, אוניברסיטת לודז', פולין

המצב הסוציו-תרבותי של היהודים בבוסניה ובהרצגובינה

הפסקת צהריים

14:00-15:00

15:00-16:30

מושב 3: היצירה ההלכתית

יו"ר: הרב פרופ' משה עמאר, המכללה האקדמית אשקלון
ואוניברסיטת בר-אילן

פרופ' שאול רגב, אוניברסיטת בר-אילן
עיונים בדרשותיו של ר' יוסף צרפתי

ד"ר הזר ליפשיץ, המכללה האקדמית אשקלון
הכרעת הרוב, איזונים ובלמים בהגותו של הרב בנימין זאב ארטא
(שו"ת בנימין זאב)

ד"ר אליאב טאוב, המכללה האקדמית אשקלון
הרבדים הגלויים והסמויים במנהיגותו של המלבי"ם על רקע התמורות
בקהילה היהודית בבלקן

הפסקה

16:30-16:45

מושב 4: היסטוריה ותיעוד

16:45-18:00

יו"ר: ד"ר יהושע סלטי, מייסד המרכז לחקר הלאדינו, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' ירון הראל וד"ר דוד אשכנזי, אוניברסיטת בר-אילן
פרויקט פרסום תעודות בלאדינו מארכיון החכם באשי באסתנבול:
קהילת סקופיה בין השנים 1910-1912 ויחסיה עם השלטונות בעת
הגיוס של צעירים לצבא העות'מאני

ד"ר גילה הזר, אוניברסיטת חיפה
תפוחים מסקופיה: ייצוגה של קהילת סקופיה בעיתונות סלוניקי
1877-1924

ד"ר מיכאל שטודמונד-הלוי, המכון לחקר תולדות היהודים בגרמניה
תיעוד היהודים בארצות הבלקן

ד"ר פרידריק רות וינקלר, האיגוד למדעי היהדות בווינה
הגירה של סוחרים יהודים מארצות הבלקן לוינה במהלך המאה ה-19:
תיעוד במקורות ארכיוניים

יום שלישי, כ"ז תשרי תשע"ד, 1 באוקטובר 2013

האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות
Bul. Krste Misirkov, 2, 1000 Skopje

מושב 5: היהודים בבלקן - תמורות בזמן

10:00-12:00

יו"ר: פרופ' שאול רגב, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' אשר עובדיה, אוניברסיטת תל-אביב
קהילות יהודיות במקדוניה ובתרכיה בעת העתיקה

הרב פרופ' משה עמאר, המכללה האקדמית אשקלון
הפולמוס בין ר' יעקב בן חביב לבין חכמי דור הגירוש

פרופ' לאה מקובצקי, אוניברסיטת אריאל
פעילות המיסיון הפרוטסטנטי בקרב יהודי הבלקן במאה ה-19

פרופ' רפי ישראלי, האוניברסיטה העברית בירושלים
הקהילות היהודיות בצל העות'מאנים בארצות הבלקן

ד"ר יצחק מועלם, המכללה האקדמית אשקלון
השיקול היהודי ביחסי ישראל יוון עם ראשית כינון היחסים
הדיפלומטיים בין המדינות

הפסקה

12:00-12:30

מושב 6: ספרדית-יהודית (לאדינו): חקרי לשון

12:30-14:00

יו"ר: פרופ' תמר אלכסנדר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

פרופ' אורה שורצולד, אוניברסיטת בר-אילן
מקורות עלומים של הלכות בסידור נשים בלאדינו

פרופ' עליזה ג'יניאו-מיוחס, אוניברסיטת תל-אביב
"לוס קואטרו ריינאדוס" ארבע מלכויות הגלות על-פי ספר 'מעם לועז'

ד"ר ניבי גומל, אוניברסיטת בר-אילן
שיח ציוני במנשרים קהילתיים בלאדינו מסלוניקי ומארץ ישראל

ד"ר אלכסנדרה טברדוסקה, אוניברסיטת ניקולאוס קופירניקוס
"גבולות מקדוניה" לרפאל קמחי: אפיוני לשון

הפסקת צהריים

14:00-15:00

15:00-17:00

מושב 7: בין שואה להצלה

י"ר: פרופ' אפרים חזן, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר פול יצחק חגואל, סלוניקי

השמדת יהודי יוון במזרח מקדוניה במלחמת העולם השנייה:
פרטים, עובדות וזיכרון

ד"ר גדעון גרייף, מכון "שם עולם" - מכון שואה ואמונה לחינוך,
תיעוד ומחקר השואה

יהודי יוון באושוויץ - גורלם הייחודי ונסיבותיו

ד"ר סטפן סולימן שוורץ, המרכז לפלורליזם איסלמי
יהודי בולגריה ויהודי מקדוניה: מיתוס ומציאות

ד"ר עופר מוכתר, המכללה האקדמית אשקלון
בין רשע בלתי נתפס לקוד הכבוד המוסרי - הצלת יהודי אלבניה בשואה

ד"ר רחל לוי דרומר, אוניברסיטת בר-אילן ומר ליקה רזניקי, פרישטינה
חסידי אומות העולם הראשון מקוסובו ארסלן רזניקי וסיפור הצלתו של
ד"ר חיים אברבנאל

יום רביעי, כ"ח תשרי תשע"ד, 2 באוקטובר 2013

המרכז להנצחת יהודי מקדוניה בשואה
2, 11 Mart St., 1000 Skopje, R. Macedonia

10:00-11:30

מושב 8: ספרות יהודית בבלקן: עיוני ספר

י"ר: פרופ' לאה מקובצקי, אוניברסיטת אריאל

פרופ' אפרים חזן, אוניברסיטת בר-אילן
שירה עברית לאחר הגירוש - בין הבלקן לצפון אפריקה

ד"ר קטיה שמיד, אוניברסיטת סלמנקה, מדריד
ספר הברית בלאדינו: מבט יהודי-ספרדי על מדע, אתיקה וקבלה

ד"ר רויטל רפאל-ויוונטה, אוניברסיטת בר-אילן
מאנדלוסיה אל הבלקן - עיון בהקדמת המחבר 'ליצירה לחם יהודה'
(קושטא 1569) ליהודה זרקו

הפסקה

11:30-12:00

**מושב 9: ספרות עממית ופולקלור -
לזכרה של ג'מילה אנג'לה קולונימוס**

12:00-13:30

יו"ר: פרופ' עליזה ג'יניאו-מיוחס, אוניברסיטת תל-אביב

ד"ר קרינקה וידקוביץ'-פטרוב, המכון לספרות ולאמנות, בלגרד
חידתם של טקסטים בספרדית-יהודית ממקדוניה

פרופ' תמר אלכסנדר, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
אלכסנדר מוקדון במורשת יהודי ספרד

ד"ר נינה פינטו-אבקסיס, האוניברסיטה הפתוחה ואוניברסיטת בר-אילן
אספקטים הומוריסטיים בתפישת המוות של דוברי הלאדינו וביטויים בפולקלור

גב' מירה כהן-שטרקמן, אוניברסיטת בר-אילן
בין רפואה מסורתית לרפואה מודרנית- זיכרונותיו של רופא יהודי מסלוניקי (1938)

הפסקת צהריים

13:30-14:30

מושב 10: זיכרונות מן המרחב הבלקני

14:30-16:00

יו"ר: פרופ' יוסף שורצולד, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' מוחמט מאלה, אוניברסיטת פרישטינה, קוסובו
שותפות היסטורית בין יהודים ואלבנים

ד"ר כרמלה סרנגה, המכללה האקדמית אשקלון
הקהילות היהודיות במרחב האימפריה העות'מאנית ביומנו של החייל החטוף חיים נחמיאס

ד"ר פילאר רומאו פרה, ברצלונה, ספרד
זיכרונות ממקדוניה: "אלוהים הכל-יכול", תן לנו טיפת מזל וזרוק אותנו למעמקי הים"

ד"ר לילי זמיר, המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין
בין אושוויץ למונטנגרו, יהודי יוגוסלביה בשואה ביצירתו הנרטיבית של דנילו קיש

הפסקה

16:00-16:30

מושב 11: מוסיקה במרחבי הבלקן-דיאלוג בין-תרבותי

יו"ר: **מר גורן צדיקריו**, מנכ"ל, הקרן להנצחת יהודי מקדוניה בשואה

ד"ר **הילרי פומרוי**, אוניברסיטת קולג', לונדון
 'ותמיד הייתה שירה': זיכרונות, זהות ותרבות

ד"ר **אגטה ז'אסק וד"ר אדם מיקביץ'**, אוניברסיטת פוזנן, פולין
 וד"ר **רוזליה סאסור**, אוניברסיטת יאגלוניאן, קראקוב, פולין
 שירי סבדלינקה מבוסניה ורומנסות ספרדיות-יהודיות כביטוי אמנותי
 לדיאלוג בין-תרבותי בבלקן

ד"ר **רבקה הבסי**, אוניברסיטת בר-אילן
 מוסיקה פופולרית בקהילה היהודית בסלוניקי בין שתי מלחמות העולם
 והשתקפותה בסוגת שירי-הזמר ("קאנטיס פופולאריס")

פרופ' **סבטן גרוזדנוב**, האקדמיה המקדונית למדעים ולאמנויות
 ציור פרסקו של נביאים יהודיים בסנט קלמנט, המאה השלוש עשרה

דברי סיכום ונעילה:

פרופ' **ירון הראל**, יו"ר הוועדה האקדמית של מרכז דהאן

בית הקברות היהודי, ביטולה, מקדוניה

Restored portal at the Bitola Jewish cemetery, Macedonia

הפרוכת בבית כנסת "בית יעקב", סקופיה, מקדוניה

The Parochet covering the Torah Arc of the Beth Jakov synagogue in Skopje, Republic of Macedonia

המרכז להנצחת יהודי מקדוניה בשואה
 The Holocaust Memorial Center of the Jews from Macedonia

מעיל לספר תורה, סלוניקי, יוון, תרנ"ג (1892/3)
 המכון היהודי, ורשה, מס' 6-71
 Torah mantle, Salonika, Greece, 1892/3
 Jewish Historical Institute, Warsaw, no. 6-71